

que àdhuc els desembafen; però a nosaltres en aquest punt tota càrrega ens *endernega*» (O. C., 821b). El matís és, doncs, semblant al d'«esdernegat» si bé més aviat 'agreujat' fins a 'atuir, esclafar', per més que tot es dedueixi fàcilment de la noció bàsica de 'reduir a bocins', 'asclar, partir'.

Pel que fa al substantiu bàsic *derna* no ha pertangut mai a l'ús comú, ni fou recollit pels diccs., llevat del *DAG*, que dóna com a mall. *fer-se dernes* «hacerse añicos»; *AlcM* només el cita de dos textos mallorquins recents: «miracles dels ingenis nodrits per dolça pau / fet *dermes* tot ho deixa, calcigant-ho, la guerra», versos de Gabriel Maura. Usat en el Princ. només comarcalment, potser només a Migjorn. Podem refiar-nos, en efecte, que s'hi usa aplicat a trossos de vegetals comestibles, cap a les terres de l'Ebre: en el Priorat «clofolla de ceba; tall de tomàquet» (a Poboleda, *Bulll. Club Pir. Terrassa* II, 155), «penca de bleda» com a mot de Móra d'Ebre (GaGirona, *Voc.*, p. 200); segons *AlcM una derna de pebrot, de meló, de formatge*, CpTarr. Em sobta una mica la frase que atribueix a «Granollers» *li han romput el cap en quatre dernes*, però deu ser exacte l'ús en el sentit de «la meitat del cap del porc» que dóna com a propi del Conflent (aquell «Granollers» no serà d'allà o bé el Granollers de Rocacorba?).

Aquest mot català s'enllaça amb un important conjunt gallo-romànic. Allà no té documentació gaire antiga però sí una àmplia extensió dialectal: prov. mod. *darno* «tranche de poisson, rouelle de veau; côte de melon; quartier d'orange; quartier de noix; partie orange que l'on mange dans l'oursin, et qui n'est autre que ses oeufs; coiffure de femme, pointe de mousseline ---», *TdF* en una d'aquestes accs. alimentàries usat pel felibre M. Bourréli d'Ais, i encara «dalle de plâtre dont on fait des cloisons» que il·lustra Mistral amb un vers de VGelu (també d'allà prop); assenyala, però, la variant *derna*, -no, en el Forés i a Bordeus. De fet per terres d'Oc s'estén molt més fins als Alts Pirineus, car Palay en el Lavedà troba «*esdarnà* v. partager un tronc d'arbre en *darnos* (tranches)» (I, 509), a Tolosa ja devia usar Goudoull (c. 1600) *darno* «tranche de poisson» (puix que el registra Doujat), i en els sentits de «morceau de viande» i «copeau», «fente» en algun parlar de la Corresa (St. Ybard) i del Cantal.

El verb *esdarnà* és provençal «couper en tranches, diviser» (aplicat a la pell, d'una bèstia que dissequen, en felibre de Prov.), *darnà* «fendre, diviser, couper», «blesser, meurtrir», 'macar' (llgd., *TdF*), *endarnà* «percer, larder» (Supl. del *TdF*), Cantal *esdarnà* «ronger», i ja l'hem vist en gascó; en fi, coses que s'acosten encara més a les nostres, en els Alps: Barceloneta *endarnagar* «indisposer contre un autre» i *s'endarnà* «se tromper; s'enfoncer (au jeu)».

Val a dir que tot això no és exclusivament occità, però tenia raó Jud (ARom. VI, 1922; VI, 207) en apuntar que ja quasi hauria bastat aquest ampli repertori semàntic per posar-nos en desacord amb la tesi admesa del manlleu modern d'un mot bretó en francès, com a terme de peixaters, i çquè es dirà quan hi afegim la

vasta àrea del mot, i el seu antic arrelament en les terres d'Occitània i Catalunya? I el cas és que això no s'acaba allà, sinó en altres terres de fort substrat cèltic o indoeuropeu, fins a Portugal, en alguns parlars del Sud almenys «*aderno* m. pedaço de madeira rija <'enterca, dura'> do cerne <'del cor de l'arbre'>», «*estão adernadas* ou azamboadas as árvores cujos ramos se curvam com o péso dos frutos» a Évora (Gomes Fradinho, *RLus*. xxx, 302; xxxi, 100); i a l'Alta Itàlia: piem. *darnà* 'enravenat, fatigat' (Gamillscheg), Val-Anzasca *darnà* «ridura una semimorto di percosses», Val-Sesia *darnéa* «lombaggine» (ARom. XIII, 167), ladí dolomitic *dernéa* 'ell fatiga' (Mussafia, *Wiener Sitzber.*, civ, 58), Parma *adarnirse* 'estar estabornit, ensopit' (per la fam),³ Ravenna *indarni del fred* 'balb, entravenat' («intirizzito», AGI XVIII, 537).

Però és que per aquí sorgeixen els germanistes evocant o conjurant quelcom de germànic: em quedo curt, car seria «urgermanisch ausser zweifel» per a Wartburg (seguit per Gamillscheg, *RFE* XIX, 147-8; *Rom. Germ.* I, 370); urgermanisch sí: perquè segons aquest article del FEW III, 16 (escrit el 1926) hi ha un flamenç *ver-daren* 'desconcertar, esbalair' («verblüffen»), que diu que ja és neerl. mitjà (suposo, doncs, Kiliaan, any 1598, ço que àdhuc si està comprovat sona ben urgermanisch, a fe de Déu), i un a-al. *biturni* 'trasbalsat, esglaiat'⁴ (que ja fóra a-al. ant.), però aquest çno serà un mot a-al. mj. manllevat del tan conegut fr. *bétourné* 'capat, impotent' (= *bes-tornat*)?

Els fets francesos són reals. Assenyalsats per D. Behrens (que en els seus *Beiträge z. frz. Wortgeschichte* de 1910 a penes es preocupa per altra cosa que per germanismes dialectals de l'Est de la llengua d'oil, rarament té en compte les altres llengües romàniques) es poden sintetitzar en formes tals com *édarné(r)* «étourdir par une secousse violente, par une chute sur le dos», «assommer d'un coup sur la tête», *éderne* «coup violent sur la tête», i un adjectiu, segurament postverbal, del tipus bàsic *darne*⁵ amb el sentit de 'estabornit, que li roda el cap', 'marejat', però també «excédé de fatigue» (Moselle), «étourdi par un coup sur la tête» (Meuse). El domini d'aquest terme segons Behrens i Wartburg seria exclusivament Champagne, Lorena i Bèlgica: no hi ha dubte que apareix en massa sobretot en francès dialectal de l'Est, si bé tanmateix arriba més enllà del Sena mitjà, ja prop d'Orleans, amb densa representació a la Yonne.

M.-L., *REW*₁, 2478, en tragué la impressió que es tractava d'un gal **DARNOS* 'pertorbat' i rebutjava el suggeriment de K. Hetzer (comentador de les glosses de Reichenau el 1907, *BhZRPb*. VII, 34)⁶ que vingués d'un fràncic **DARNI* 'secret' perquè no explica el significat. En el *REW*₂ el vell M-Lübke imposat per l'erudició de Wartburg se sotmet i accepta la teoria germànica.

La base més antiga per cercar tota pista es troba evidentment en la glossa «*esdarnatus*: vecors» del glossari de Reichenau (ed. Förster, 1154, ed. Stalzer, 1692), o sigui 'esmaperdut, estúpid' («égaré, fou, fu-